

ОБГРУНТУВАННЯ ОЦІНКИ ФІНАНСОВИХ РИЗИКІВ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

Анотація. У роботі розглянуті основні питання щодо фінансової діяльності підприємств України, яка пов'язана з ризиками. На основі фінансової звітності проведено аналіз основних фінансових показників для оцінки фінансового стану запропоновано схематичне її відображення.

Ключові слова: ризик, фінансові ризики, управління фінансовими ризиками, фінансовий стан, оцінка, банкрутство, дебіторська заборгованість.

Аннотация. В работе рассмотрены основные вопросы относительно финансовой деятельности предприятий Украины, которая связана с рисками. На основе финансовой отчетности проведен анализ основных финансовых показателей для оценки финансового состояния предложено схематическое ее отображение.

Ключевые слова: риск, финансовые риски, управление финансовыми рисками, финансовое состояние, оценка, банкротство, дебиторская задолженность.

Abstract. The basic questions are in-process considered in relation to financial activity of enterprises of Ukraine which is related to the risks. On the basis of the financial reporting the analysis of basic financial indexes is conducted for the estimation of the financial state its schematic reflection is offered.

Keywords: risk, financial risks, management, financial state, estimation, bankruptcy, account receivable, financial risks.

Вступ. Мінливість сьогодення диктує сучасному підприємству складні

умови для розвитку. Цей процес проходить у взаємозв'язку з загальним розвитком кожного напрямку діяльності підприємства та оптимізацією необхідного сучасного маркетингового, логістичного та управлінського інструментарію.

Звертаючи увагу на це, керівництву підприємства потрібно зосередити свої зусилля на формування такої функціональної системи, яка б повністю відповідала вимогам сучасного мінливого економічного простору.

Постановка проблеми. Фінансова діяльність підприємств України пов'язана з численними ризиками, ступінь впливу яких на результати їхньої діяльності та рівень фінансової безпеки зростає. Ризики, які супроводжують господарську діяльність підприємств та генерують фінансові загрози, є групою фінансових ризиків. Вони грають важливу роль. Це викликано нестабільністю зовнішнього середовища. Тому ідентифікація, оцінка та відстеження рівня фінансових ризиків є одним із актуальних завдань в практичній діяльності підприємств України.

Імовірність фінансових ризиків легко прогнозується на основі використання доступних методів. Одним з таких методів є R-аналіз (мультиплікативний метод), що характеризує фінансовий стан підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження останніх літературних джерел, в яких висвітлено розв'язання поданого питання, свідчить про те, що проблематикою оцінки фінансових ризиків займаються вітчизняні автори (П. І. Верчено, І. Ю. Івченко, О. Л. Устенко, В. В. Вітлінського, В. В. Лук'янової, А. Н. Фомичева, А. С. Шапкина та ін.) та закордонні автори (Альтман Е., Бегли Дж., Бивер У., Леннокс К., Минг Дж., Минусси Дж., Супрамайнен Д., Олсон Дж., Уаттс С., Уайт М.). В працях вказаних авторів в основному висвітлюється сутність фінансових ризиків, формування системи та саме оцінка.

Постановка цілей. Метою статті є розгляд використання у діяльності підприємств оцінки фінансових ризиків для удосконалення системи управління на підприємстві.

Виклад основного матеріалу. Фінансовий стан підприємства – це комплексне поняття, що включає систему абсолютних та відносних показників, що відображають наявність, розміщення та використання фінансових ресурсів. Аналіз фінансового стану дозволяє визначити фінансову стійкість як критерій оцінки фінансового ризику [3, с. 147].

Фінансовий стан підприємства характеризується комплексом взаємопов'язаних критеріїв. Найбільш об'єктивний результат можна отримати на основі використання в процесі аналізу абсолютних та відносних критеріїв оцінки [1].

Модель оцінки ризику ліквідності балансу за допомогою абсолютних показників [2] представлена на рис. 1.

Порядок групування активів та пасивів			
Порядок групування активів за ступенем їх перетворення у грошові кошти		Порядок групування пасивів за ступенем терміновості виконання зобов'язань	
A1		П1	
A2		П2	
A3		П3	
A4		П4	
Тип стану ліквідності			
Умови			
$A1 \geq П1; A2 \geq П2; A3 \geq П3; A4 \leq П4$	$A1 < П1; A2 \geq П2; A3 \geq П3; A4 \sim П4$	$A1 < П1; A2 < П2; A3 \geq П3; A4 \sim П4$	$A1 < П1; A2 < П2; A3 < П3; A4 > П4$
Абсолютна ліквідність	Допустима ліквідність	Порушена ліквідність	Кризова ліквідність
Оцінка ризику ліквідності			
Безризикова зона	Зона допустимого ризику	Зона критичного ризику	Зона катастрофічного ризику

Рис. 1. Модель оцінки ризику ліквідності балансу за допомогою абсолютних показників

За типом стану ліквідності балансу за результатами 2013 – 2014 років на основі розрахунків, підприємства потрапляють в зону критичного ризику: поточні платежі та надходження характеризують стан погіршеної ліквідності балансу. У даному стані підприємства мають труднощі щодо сплати через недостатнє надходження коштів. Тобто 2013 – 2014 роки характеризуються кризовим фінансовим станом та відповідають зоні катастрофічного ризику. Така ситуація передбачає повну неплатоспроможність підприємств.

Зберігається можливість покращення фінансового стану за рахунок поповнення власного капіталу та збільшення власних оборотних коштів за рахунок залучення займу, скорочення дебіторської заборгованості.

Далі необхідно провести оцінку ризиків ліквідності та фінансової стійкості за допомогою відносних показників (табл. 1).

Таблиця 1

Показники ліквідності та фінансової стійкості

Показник	2013 рік	2014 рік	Зміни	Норма
Показники ліквідності балансу				
1. Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,133	0,095	-0,038	0,2 – 0,7
2. Коефіцієнт «критичної оцінки»	0,93	0,89	-0,04	0,7 – 1,5
3. Коефіцієнт поточної ліквідності	0,93	0,89	-0,04	≥2
Показники фінансової стійкості				
1. Коефіцієнт автономії	-0,085	-0,125	-0,04	0,4 – 0,6
2. Коефіцієнт забезпеченості власними коштами	-0,09	-0,25	-0,16	≥0,5
3. Коефіцієнт фінансової стійкості	-0,07	-0,125	-0,055	≥0,6

Згідно з розрахованими показниками з точки зору оцінки ризику можна сказати, що коефіцієнт абсолютної ліквідності має негативну динаміку. Існує ризик невиконання зобов'язань перед кредиторами. Коефіцієнт поточної ліквідності дозволяє встановити, що в цілому платоспроможність відсутня. Коефіцієнт забезпеченості власними коштами показує, що підприємства не мають власних коштів необхідних для його фінансової стійкості та знаходяться у зоні катастрофічного ризику втрати фінансової незалежності. Коефіцієнт автономії відображає повну залежність від залучених коштів, а коефіцієнт фінансової стійкості – відсутність фінансування активів за рахунок сталих джерел.

Згідно з бальною методикою, яку запропонували Донцова Л. В. та

Никифорова П. А. [3] підприємство можна класифікувати за рівнем фінансового ризику, тобто віднести його до певного класу ризикованості в залежності від набраної кількості балів виходячи з фактичних значень його фінансових коефіцієнтів. Таким чином, змістом моделі комплексної бальної оцінки ризику фінансової неспроможності є класифікація фінансового стану підприємства на цій основі – оцінка можливих негативних наслідків ризикової ситуації в залежності від значення факторів-ознак та рейтингового числа. Інтегральна бальна оцінка фінансового стану наведена у табл. 2 [2].

Таблиця 2

Інтегральна бальна оцінка фінансового стану

Показник фінансового стану	Рейтинг показника	Критерій		Умови зниження критерію
		Найбільш високий	Низький	
1	2	3	4	5
1. Коефіцієнт абсолютної ліквідності	20	$\geq 0,5 - 20$ балів	$\geq 0,1 - 0$ балів	За кожні 0,1 пункти зниження в порівнянні з 0,5 знімається 4 бали
2. Коефіцієнт «критичної оцінки»	18	$\geq 1,5 - 18$ балів	$\geq 1 - 0$ балів	За кожні 0,1 пункти зниження в порівнянні з 1,5 знімається 3 бали
3. Коефіцієнт поточної ліквідності	16,5	$\geq 2 - 16,5$ балів	$\geq 1 - 0$ балів	За кожні 0,1 пункти зниження в порівнянні з 2 знімається 1,5 бали
4. Коефіцієнт автономії	17	$\geq 0,5 - 17$ балів	$\geq 0,4 - 0$ балів	За кожні 0,01 пункти зниження в порівнянні з 0,5 знімається 0,8 бали
5. Коефіцієнт забезпеченості власними коштами	15	$\geq 0,5 - 15$ балів	$\geq 0,1 - 0$ балів	За кожні 0,1 пункти зниження в порівнянні з 0,5 знімається 3 бали
6. Коефіцієнт фінансової стійкості	13,5	$\geq 0,8 - 13,5$ балів	$\geq 0,5 - 0$ балів	За кожні 0,1 пункти зниження в порівнянні з 0,8 знімається 2,5 бали

Згідно з розрахунками підприємства розділяють на наступні класи:

1й клас (100 – 97 б.) – організація з абсолютною фінансовою стійкістю та абсолютною платоспроможністю;

2й клас (96 – 67 б.) – організація з нормальним фінансовим станом;

3й клас (66 – 37 б.) – організація, фінансовий стан якої середній;

4й клас (36 – 11 б.) – організація з нестійким фінансовим станом;

5й клас (10 – 0 б.) – організація з кризовим фінансовим станом.

Класифікація рівня фінансового стану наведена у табл. 3.

Таблиця 3

Класифікація рівня фінансового стану

Показник фінансового стану	2013 рік		2014 рік	
	Фактичне значення коефіцієнта	Кількість балів	Фактичне значення коефіцієнта	Кількість балів
1	2	3	4	5
1. Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,133	8	0,095	0
2. Коефіцієнт «критичної оцінки»	0,93	0	0,89	0
3. Коефіцієнт поточної ліквідності	0,93	0	0,89	0
4. Коефіцієнт автономії	-0,085	0	-0,125	0
5. Коефіцієнт забезпеченості власними коштами	-0,09	0	-0,25	0
6. Коефіцієнт фінансової стійкості	-0,07	0	-0,125	0
Всього		8		0

Результати проведених досліджень за критерієм ризику представлені у табл. 4.

Таблиця 4

Результати оцінки ризиків підприємств

Вид ризику	Розрахункова модель	Рівень ризику
Ризик втрати платоспроможності	Абсолютні показники ліквідності балансу	Зона критичного ризику
	Відносні показники платоспроможності	Зона критичного ризику
Ризик втрати фінансової стійкості	Абсолютні показники	Зона катастрофічного ризику
	Відносні показники структури капіталу	Зона катастрофічного ризику
Комплексна оцінка ризику фінансового стану	Відносні показники платоспроможності та структури капіталу	Зона катастрофічного ризику

Розрахунки по більшості показників підтверджують те, що з позиції оцінки ризиків підприємств знаходиться у зоні катастрофічного ризику, є можливість банкрутства у разі бездіяльності у напрямку поліпшення

фінансового стану.

Висновки. Таким чином, розглянуто систему управління та основні показники діяльності підприємств. На основі фінансової звітності проведено аналіз основних фінансових показників для оцінки фінансового стану: визначення рівня платоспроможності, фінансової стійкості, ліквідності та рентабельності. Виявлення та оцінка фінансових ризиків проводилися за допомогою R-аналізу чи мультиплікативного методу. Серед основних фінансових ризиків, що були оцінені є ризик втрати платоспроможності, ризики втрати фінансової стійкості і незалежності, а також ризики структури активів і пасивів. Для класифікації рівня фінансового стану заводу з позиції ризикованості була проведена інтегральна бальна оцінка фінансового стану. В результаті розрахунків виявлено, що підприємства відносяться до класу підприємств з кризовим фінансовим станом.

Список використаної літератури

1. Бровко О. Т. Механізм управління дебіторською заборгованістю [Електронний ресурс] / О. Т. Бровко, О. С. Боцвін., Н. В. Шмунь // Education and Science. – Режим доступу: [http://www.rusnauka.com/ 2_KAND_2011/Economics/77831.doc.htm](http://www.rusnauka.com/2_KAND_2011/Economics/77831.doc.htm)
2. Василюк М. М. Механізм управління дебіторською заборгованістю в сучасних умовах господарювання [Електронний ресурс] / М.М. Василюк // Національна бібліотека України. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vpu/Ekon/2009_7/56.pdf
3. Донцова Л. В. Анализ финансовой отчетности: Учебное пособие / Л. В. Донцова, П. А. Никифорова. – 3-е изд. – М.: Изд-во «Дело и Сервис», 2005. – 368 с.